

יחוסו המשולש של חור - משמעויות ולקחים

מה הציק לרש"י בפ' בשלח ?

במלחמת עמלק שלשה היו צריכים לעבור לפני התיבה
 משה ואהרן הם שני גדולי הדור
 מיהו אותו "חור" מסתורי שמעלים את השלישיה?
 [ובפרט שלפי החשבון היה חור בס"ה אברך צעיר בן 30]

על כן פירש"י:
 בנה של מרים היה
 [נציג-השלישית מגדולי האומה]
 מאחר והיא כאשה – אינה יכולה לעבור לפני התיבה
 וכלב בעלה
 [כלומר לא ירושת-אביו אלא זכות נישואיו למרים]

ומהו גודל הזכות שבזה?

ספר דברי הימים א פרק ב
 (יח) וְכָל־בֶּן חֲצִרֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה אִשָּׁה וְאֵת יְרֵיעוֹת
 וְאֶלֶּה בְנֵיהֶּ יֵשֶׁר וְשׁוֹבֵב וְאַרְדּוֹן: (יט) וְתַמָּת עֲזוּבָה וְיָקָח לָהּ
 כָּל־בֶּן אֶת אֶפְרַת וְתַלְדָּ לָהּ אֶת חוֹר:

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יא/ב

וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת יריעות בניה
 ישר ושובב וארדון בן חצרון בן יפנה הוא בן שפנה מעצת
 מרגלים...

עזובה זו מרים ולמה נקרא שמה עזובה שהכל עזובה
 מתחילתה הוליד והלא מינסב הוה נסיב לה אמר רבי יוחנן כל
 הנשוא אשה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה
 יריעות שהיו פניה דומין ליריעות...

רש"י סוטה דף יב/א

עזובה שהכל עזובה - שמתחילה חולנית הייתה כדקרי
 לה הכא יריעות ולקמן קרי לה נמי חלאה ועזובה שעזובה
 כל צחורי ישראל מלישא אותה: והא מיסב נסבה -
 כדכתיב ותמת עזובה ויקח לו וגו' אלמלא איתתיה הואי:
 לשם שמים - כגון זו שהיתה חולה ונשאה לשם שמים
 שזדק צלחיה אהרן ומשה וראה אותם לדיקים ורוז
 צנים דומין לאחי האם צ"צ ציש נוהלן (דף קי): ליריעות
 - צלי תואר אדמונית דמחמת חוליה היתה ירקרקת:

- בפ' בשלח: "וכלב בעלה" - בפ' משפטים: ואביו כלב
- בפ' בשלח: "כלב" [סתם] - בפ' משפטים: בן יפונה.
- בפ' בשלח: אינו נזקק לסימוכין מד"ה ומס' סוטה ...

[עיין לקו"ש חל"א 211 הערה 4 - ללא תשובה]

ספר שמות פרק לה

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְדוּד בְּשֵׁם
 בְּצַלְאֵל בֶּן אֹרִי בֶן חוֹר לְמִטָּה יְהוּדָה: (לא) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ
 רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה: (לב)
 וְלַחֲשֹׁב מַחְשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: (לג)
 וּבַחֲרָשֶׁת אֲבָן לְמִלֵּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל
 מְלָאכַת מַחְשָׁבֹת:

רש"י על שמות פרק לה פסוק ל

(ל) חור - צנה של מרים היה:

- והלא כבר ייחסו רש"י פעמיים בפרשיות קודמות?!

- מנין לרש"י שייחסו עד חור הוא מפני היותו "בנה של מרים" - שמא ייחסו למעלת [המס"י של] חור עצמו ?

כדפירש ב חוקוני על שמות פרק לא פסוק ב

(ב) בצלאל בן אורי בן חור - נזכר זקנו של בצלאל מה שאין
 כן באהליאב בן אחיסמך לפי שנהרג במעשה העגל, ומלאכת
 המשכן באה לכפר על אותו עון לכך נזכר חור עליה.

והביאור בזה בדרך אפשר:

- רש"י לא התכוון לייחסו ע"מ להוציאו מאלמוניותו
- אלא אם כן ייחסו פותר קושי בפשטו של מקרא
- ובכל אחד משלש-המקומות: קושי שונה מקודמו.

לראשונה: ספר שמות פרק יז

וַיַּעַשׂ יְהוָה עִשָׂה כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהַלְחֵם בְּעַמְלֵק
 וּמֹשֶׁה אֶהְרֵן וְחוֹר עֲלֵיו רֹאשׁ הַגִּבְעָה:

רש"י על שמות פרק יז פסוק י

(י) ומשה אהרן וחור - מלאך לתענית שצריכים שלשה
 לעבור לפני התיבה שבתענית היו שרויים: חור - צנה
 של מרים היה וכלב צעלה:

פעם שניה: ספר שמות פרק כד

וְאֵל הַזְקֵנִים אָמַר שָׁבוּ לָנוּ בְּזֶה עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב
 אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֵן וְחוֹר עִמָּכֶם מִי בְּעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ
 אֲלֵהֶם:

רש"י על שמות פרק כד פסוק יד

חור - צנה של מרים היה ואצו כלב צן יפנה שנא'
 (ד"ה א) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור. אפרת
 זו מרים כלאיתא בסוטה:

הסברו של שפתי חכמים:

דקשיא ליה והא שניים שדנו אין דיניהם דין...לכן
 פירש"י: "חור-בנה של מרים היה", כלומר על כרחך לאו
 שניהם ביחד היו יושבים ודנים דהא קרובים היו, שהיו
 ראשון בשני ולדברי הכל פסולים הם, אלא ודא **כל אחד
 היה דן בפני עצמו כיחיד מומחה** שהוא דן יחידי. עכ"ל.

ודבריו דחוקים:

- א. דאי הכי היה לו לרש"י להעתיק בד"ה את שני השמות:
 "אהרן וחור" - כי, לדבריו, זוהי נקודת-השאלה...
- ב. לדבריו די היה לציין בנה של מרים היה - כל האריכות
 אודות "אביו" והסימוכין מדברי הימים ומסוטה - אינו שייך
 לענייננו כלל!
- ג. והלא בפסוק נאמר "ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה...
 הנה אהרן וחור עמכם" כלומר שכוונת משה הייתה שיצטרפו
 אל שבעים הסנהדרין כראש בית דין [ברוטציה] ולא שרק
 שניהם ידונו...

גם צריך להבין שינויי-הלשון בשלש המקומות:

☒ וכיון שנישואי כלב למרים [והיותו "בעלה"] היו לש"ש - מובן כיצד זכה לבן כה קדוש וירא שמים...

כדפירש רש"י על שמות פרק יז פסוק ט
צחר לנו אנשים - גבורים ויראי טעם שחא זכותן
מסייעתן. ד"א צחר לנו אנשים שידעין לזבל כשפים
לפי שזני עמלק מכשפין היו:

ולכן זכה להיות השלישי בתפילת הציבור
במלחמת עמלק

ומה הציק לרש"י בפ' משפטים?

אלא מה שהציק לרש"י הוא:
בשלמא לעבור לפני התיבה דיו בתכונות הצדקות ויראת שמים
אבל עתה מדובר בתפקיד משפטי
האמנם חור המוכשר ביותר לזה אחרי אהרן ?

ובפרט שלעיל - קודם מתן תורה - נאמר: ספר שמות פרק כד
(א) וְאֵל מִשֵּׁה אֶמֶר עֲלֶה אֶל יְדוֹד אֲתָה וְאֶהְרֹן נָדָב
וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחֹק:

אבן עזרא על שמות פרק כד פסוק א
(א) ואל משה אמר - כל מה שהזכיר למעלה עד עתה
הם התנאים שייספרם לישראל. ואחר כן אמר למשה
אחר שתכרות להם ברית תעלה אלי אתה ואהרן ובניו
וע' מזקני ישראל שהם הבכורים הקדושים:

☒ ומה נשתנה עתה, אחר מ"ת, שמשה מציע את חור
אברך כה צעיר להיות אב בית דין ולא את נדב ואביהוא ?

לכו פירש רש"י שתי סיבות לבחירה זו:
"בנה של מרים היה"
ומן הדין מגיע לו הגדולה והמשרה הזו
כדמוכח מטענת קורח:

רש"י על במדבר פרק מז פסוק א
ומה ראה קרח לחלוק עם משה נתקנא על נשיאותו של אליעזר
בן עוזיאל (תנחומא) שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי
הדבור. אמר קרח אחי אבא ארבעה היו שגא' (שמות ו) ובני
קהת וגו' עמרם הבכור נעלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד

כהן גדול מי ראוי ליעול את השניה לא אחי שאני בן יצחק
שהוא שני לעמרם והוא נשיא את בן אחיו הקטן מכולם
הריני חולק עליו ומזעל את דבריו.

☒ הרי שמענת קרח היתה רק שחלק על מינוי שעל פי
הדיבור אבל עקרונית זו סברא נכונה

ומה שהניח את "נדב ואביהוא" שנבחרו ע"י הקב"ה בעצמו
הוא מפני שלאחר ש"ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו"
ופירש"י: "וסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה" ירדו מגדולתן
ונותר המועמד הטבעי למשרה: "חור - בנה של מרים"

אלא שעדיין יקשה
והלא מדובר בתפקיד משפטי
הדורש כישורים מתאימים לשופט ודיין
ולא מדובר ב"כיבודים"

ספר שמות פרק יח
(כא) וְאֲתָה תִּחְזֶה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חַיִל יְרָאִי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֶמֶת
עֲנָאִי בְּצַעַ וְעֹמֶת עֲלֵהֶם עֲרִי אֶלְפִים עֲרִי מְאוֹת עֲרִי חֲמִשִּׁים
וְעֲרִי עֶשְׂרֹת:

רש"י על שמות פרק יח פסוק כא
אנשי חיל - עשירים שאין לריכין להחניף ולהכיר פנים:

לכן מוסיף רש"י:
"ואביו כלב בן יפונה"

אותו שעמד ללא חת מול המרגלים וכל העם הרומנים
ומ"אביו" ירש חור את תכונת התקיפות של אב"ד!
[וכפי שאמנם הוכיח את עצמו בחטא העגל]

אלא
שהנחה זו שכלב בן יפונה - הוא הוא אביו של חור
תמוהה ביותר ודורשת הוכחה וסימוכין
מדברי הימים וממסכת סוטה.

רש"י דברי הימים א פרק ב פסוק כ
(כ) וחור הוליד את אורי ואורי הוליד את זללאל - לא ומשז
שכל אחד מהם היה פחות מן שמונה שנים כשהולידו שהרי כלב
היה בן מ' שנים צמרגלים דכתיב (יהושע י"ד) בן ארבעים שנה
אנכי בשלוח וגו'.

ואותה שעה כבר נולדו כולם שהרי הוקם המשכן שטעה זללאל
כלב היה בן ח' כשהוליד עוזבה אשה וזן ע' כשהוליד יריעות
ואחר מיתת עוזבה אשתו לקח את אפרת והולידה את חור
בשנה אחרת הרי בן י' שנים וחור בן ח' כשהוליד את אורי
ואורי בן ח' כשהוליד זללאל הרי כ"ו שנים וכתיב (שמות ל"ו)
ואת כל איש חכם לב ואין איש פחות מיו"ג שנה הרי זללאל
בשעה שטעה המשכן בן י"ח שנה הרי מ' שנה חסר אחת ממלא

שכל אח' מה' היה פחות מן ח' כשהולידו וכן מפורש צפרק בן
סורר ומורה ומדרש בן שש ושש הולידו:

☒ א"כ אולי "כלב אביו" אינו אותו "בן יפונה" ?

לכן דרושה הוכחה וסימוכין:

וכלב בן חצרון הוליד את עוזבה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר
ושובב וארדון בן חצרון בן יפנה הוא בן שפנה מעצת מרגלים ...

ומעתה מובן למה נבחר לשמש כאב"ד חילופי לאהרן !

☒

כפעם השלישית בפרשת ויקהל מה הציק לרש"י ?

ודלא כשפתי חכמים
שהבין שנימוקו של רש"י לבחירת חור הוא
מפני ש"מרים היתה נביאה"
ודלא כ"נחלת יעקב" ועוד מפרשים
שחולים הבחירה במס"י של חור בחטא העגל
ווכי זה ישכירנו להיות ימוהלי'?

כאן דרושה "חכמה נפלאה" למלאכת המשכן

ומנין לו

לנער בצלאל שטרם מלאו לו עשרים חכמה כה נפלאה!?

לכן שוב מייחסו ל"מרים" מהיבט שונה וחדש:

בן חמש למקרא כבר למד בספר שמות פרק א
(כא) וַיְהִי כִּי יֵרְאוּ הַמִּיֻּלְּדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים

רש"י על שמות פרק א פסוק כא
(כא) ויעש להם בתים - כג בתי כהונה ולויה ומלכות שקרוין
בתים. ויצן את בית ה' ואת בית המלך. כהונה ולויה מיוכזד.
ומלכות ממרים כדאיתא במס' סוטה (שס):

ספר מלכים א פרק ט
וַיְהִי מִקְצֵה עֶשְׂרִים שָׁנָה אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת שְׁנֵי הַבָּתִּים
אֶת בֵּית יְדוֹד וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ

ואם זכות מרים הועילה עד ל"חכמת שלמה"
כל שכן שתועיל לנינה הישיר בצלאל

ועל פי זה יובן מדוע לא ראה רש"י צורך לייחסו בפ' כי תשא
ספר שמות פרק לא

[א] וַיְדַבֵּר יְדוֹד אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר: (ב) רְאֵה קִרְאִתִּי בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן אוּרִי
בן חור למטה יהודה:

כי שם מדובר

בהוראת הקב"ה למשה לבחור ולמנות את בצלאל
למשה לא דרוש לנמק מעם-הבחירה
וגם משה יודע מעלתו ש"בצל-אנ" היית...